

JAMOAT ETOSFERASIDA KORRUPSIYANI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN AXLOQIY MEKANIZMLAR

Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li
Samarqand davlat chet tillar instituti mustaqil tadqiqotchisi
ЭТИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ СНИЖЕНИЯ
КОРРУПЦИИ В ОБЩЕСТВЕННОЙ СФЕРЕ

Шакаров Ойбек Худойберди угли
научный сотрудник Самаркандского государственного
института иностранных языков

ETHICAL MECHANISMS FOR REDUCING
CORRUPTION IN THE PUBLIC ETHOSPHERE

Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li
Researcher, Samarkand State Institute of Foreign Languages

shakarovoybek@mail.ru

<https://orcid.org/2084-0284-0424-0244>

Annotatsiya: Jamiyatda korrupsiya darajasini pasaytirish masalasi murakkab va ko'p qirrali bo'lib, bu boradagi muammolarni faqat iqtisodiy yoki huquqiy yondashuvlar yordamida hal etish mumkin emas. Axloqiy mexanizmlarni rivojlantirish korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu mexanizmlar jamiyatning axloqiy qadriyatlari va normativ asoslarini mustahkamlashni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, axloq, etosfera, madaniyat, halollik, qadriyat, adolat.

Аннотация: Снижение уровня коррупции в обществе представляет собой сложную и многогранную задачу, решение которой невозможно только с помощью экономических или правовых подходов. Развитие нравственных механизмов имеет важное значение в борьбе с коррупцией, так как эти механизмы включают укрепление моральных ценностей и нормативной основы общества.

Ключевые слова: коррупция, нравственность, этосфера, культура, честность, ценности, справедливость.

Annotation: The issue of reducing the level of corruption in society is complex and multifaceted, and it cannot be resolved solely through economic or legal approaches. The development of ethical mechanisms plays a crucial role in combating corruption, as these mechanisms involve strengthening the moral values and normative foundations of society.

Key words: corruption, ethics, ethosphere, culture, integrity, values, justice.

Kirish. Axloqiy mexanizmlar jamiyatda korrupsiyaga qarshi kurashni samarali tashkil etishda asosiy tamoyillardan biri hisoblanadi. Ular insonlar ongida halollik, adolat va javobgarlik kabi qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, korrupsiyaga nisbatan murosasizlik madaniyatini rivojlantiradi. Mazkur mexanizmlar shaxsiy va jamoaviy ongni mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etadi, chunki korrupsiya nafaqat iqtisodiy, balki axloqiy inqirozning ham ko'rinishi hisoblanadi. O'zbekistonning milliy strategiyalarida aynan

axloqiy mexanizmlarni shakllantirish orqali korrupsiyaga qarshi madaniyatni rivojlantirish muhim vazifa sifatida belgilangan.

Axloqiy mexanizmlar jamiyatda muhim o'rin tutadi, chunki ular nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy ongni shakllantirishda ham asosiy vosita hisoblanadi. Ularning mohiyati, asosan, korrupsiyaga qarshi murosasizlikni rivojlantirish va fuqarolarning halollik tamoyillariga sodiq bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. Shaxsiy va ijtimoiy axloqiy qadriyatlar jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy muhitni

shakllantiradi va ular jamiyatdagi har bir a'zoning xulq-atvorini, qaror qabul qilish jarayonlarini, shuningdek, ijtimoiy muammolarni hal qilish usullarini belgilab beradi. Jamiyatda korrupsiyaning oldini olishning eng samarali usulining biri bu axloqiy mexanizmlardan foydalanishdir, chunki ular orqali har bir a'zoning mas'uliyatini oshirish va axloqiy me'yorlarga rioya qilishni ta'minlash mumkin.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekistonning milliy strategiyalarida korrupsiyaga qarshi madaniyatni shakllantirish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan [1]. Bu davlatning fuqarolari va uning idoralari orasida korrupsiyaga qarshi kurashga yo'naltirilgan siyosatni amalga oshirishni anglatadi. Jamiyatda korrupsiyaning keng tarqalishi va bunga qarshi kurashish zarurati ko'p yillar davomida jiddiy muammo sifatida yoritilib kelinmoqda. O'zbekiston hukumati korrupsiyani kamaytirish maqsadida bir qator ijtimoiy va iqtisodiy islohotlarni amalga oshirmoqda. Bularning ichida davlat xizmatlarida ochiqlik va hisobdorlikni ta'minlashni rivojlantirish, davlat idoralaridagi xodimlarning faoliyatini tahlil qilish va ularga nazoratni kuchaytirish kabi chora-tadbirlar alohida ahamiyatga ega. Bu usullar orqali davlat xizmatlarining shaffofligini oshirish va korrupsiyani kamaytirish mumkin.

Korrupsiyaga qarshi kurash jamiyatning barcha qatlamlarini o'z ichiga oladi. Bu kurash nafaqat iqtisodiy va huquqiy choralar orqali, balki axloqiy mexanizmlar yordamida ham amalga oshiriladi. Korrupsiyaga qarshi madaniyatni rivojlantirishning samarali usullaridan biri jamiyatda halollik, adolat va mas'uliyat tuyg'usini shakllantirishdir. Bu, o'z navbatida, ta'lim tizimi, diniy va madaniy qadriyatlar, shuningdek, media va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Korrupsiyaga qarshi madaniyatni rivojlantirishda yuqoridagi elementlar birgalikda ishlashi kerak, chunki bu jarayon jamiyatdagi barcha qatlamlarning faol ishtirokini talab qiladi. O'zbekistonning 2030-yilga qadar bo'lgan rivojlanish strategiyasi aynan shu yo'nalishda axloqiy me'yorlarni rivojlantirishni maqsad qilgan [2].

Tahlil va natijalar. Ta'lim tizimi jamiyatni shakllantiradigan asosiy institutsiyalardan biridir. Yoshlarni halollik, adolat va mas'uliyatga o'rgatish orqali korrupsiyaga qarshi kurashni boshlash mumkin. O'zbekistonning 2030-yilgi strategiyasida

yoshlarni korrupsiyaga murosasiz bo'lishga o'rgatish, ta'lim jarayonlarida axloqiy ko'rsatmalarni joriy qilish tavsiya etilgan. Bu jarayon faqat maktablarda emas, balki oliy o'quv yurtlarida ham amalga oshirilishi kerak. Ta'limda axloqiy tamoyillarni targ'ib qilish yosh avlodning axloqiy ongini shakllantiradi va ular ijtimoiy adolatni, halollikni va mas'uliyatni o'zlarining hayotiy qadriyatlarini sifatida qabul qilishadi. Misol uchun, ta'lim tizimiga korrupsiyaga qarshi maxsus darsliklar, treninglar va seminarlar kiritish orqali bu tamoyillarni yosh avlodga etkazish mumkin.

Bu jarayon yoshlarni faqat axloqiy me'yorlar asosida tarbiyalashni anglatmaydi, balki ularning amaliy faoliyatlarida halollikni qo'llashga ham o'rgatadi. Bu esa o'z navbatida, jamiyatda korrupsiyaga qarshi yangi va mustahkam axloqiy madaniyatning shakllanishiga zamin yaratadi. Shu bilan birga, ta'lim tizimi korrupsiyani fosh qilish, unga qarshi kurashish va axloqiy barqarorlikni ta'minlashda ham faol ishtirok etishi kerak. Shunday qilib, halollik tamoyillarini ta'lim tizimiga kiritish jamiyatda korrupsiyaga qarshi murosasizlikni shakllantiradi va bu jarayonning uzoq muddatli samarasini ta'minlaydi.

Din va an'anaviy qadriyatlar jamiyatda halollik, adolat va mas'uliyat tuyg'usini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning madaniy va diniy an'alarida adolat va halollik tamoyillari mustahkam o'rin tutgan. Dinning o'rni jamiyatda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda va korrupsiyaga qarshi kurashishda beqiyosdir. Din orqali insonlarga adolat va haqiqatga sodiqlik, xolislik va halollikni targ'ib qilish mumkin. Masalan, islom dini korrupsiyani qoralaydi va uning oldini olishni o'zining asosiy vazifalaridan biri deb biladi. Mashhur hanafiy olim Abu Bakr Jassos "Ahkomul Qur'on" asarida poraxo'rlik hukmi haqida to'xtalib, ushbu oyati karimani dalil qilgan: "(Ular) yolg'on (to'qish uchun Siz)ga quloq soladigan va haromni yeydiganlardir..." (Moida surasi, 42-oyat). Olim oyatdagi "harom" deb tarjima qilingan "suht" kalimasi ildizi bilan sug'urib olmoq, yo'qotmoq ma'nolarini anglatishini ta'kidlaydi va bunday yozadi: «"Suht" so'zi porani anglatadi. Zero, pora barakani yo'qotib, gunohkorni halok qiladi».[3; 606] Shuning uchun diniy targ'ibot orqali jamiyatda korrupsiyaga qarshi murosasizlikni oshirish mumkin.

Bundan tashqari, madaniy qadriyatlar orqali ham korrupsiyaga qarshi kurashish mumkin. O'zbekistonning qadriyatlarida halollik, adolat va mas'uliyatning ahamiyati katta. Bu qadriyatlar jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi va ijtimoiy muammolarga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, diniy va madaniy qadriyatlar korrupsiyaga qarshi kurashishda axloqiy mexanizmlarni mustahkamlashga xizmat qiladi, chunki bu qadriyatlar ijtimoiy madaniyatning asosiy qismi bo'lib, korrupsiyani faqat shaxsiy axloqiy tuyg'u emas, balki jamiyatning umumiy qabul qilgan axloqiy qoidalari sifatida qarashni talab qiladi. Islom shariati molni muhofaza qilish maqsadida birovning molini botil yo'l bilan yeyishni harom qildi. Alloh taolo «Niso» surasida shunday marhamat qiladi: «Ey iymon keltirganlar! Biribirlaringizning mollaringizni botil yo'l bilan yemang» (29-oyat). «Birovning molini botil yo'l bilan yeyishga ribo, qimor, poraxo'rlik, aldanchilik, narxni sun'iy ravishda ko'tarish, o'g'rilik, (qimorbozlik,) tovlamachilik va boshqalar kiradi» [4; 262].

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar va media korrupsiyaga qarshi kurashda juda kuchli vositaga aylangan. Ijtimoiy tarmoq va media orqali korrupsiyaga qarshi targ'ibot qilish, fuqarolarga korrupsiyaga qarshi kurashda qanday ishtirok etish kerakligi haqida ma'lumot berish mumkin. O'zbekistonning axloqiy barqarorlikni ta'minlash va korrupsiyaga qarshi kurashdagi harakatlari ijtimoiy tarmoqlarda keng tarqatilmoqda. Media va ijtimoiy tarmoqlar jamiyatda korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirishda asosiy vositalardan biridir. Korrupsiyaga qarshi chiqish uchun birgalikda harakat qilish va shaxsiy mas'uliyatni oshirish kerak. Ijtimoiy tarmoqlar va media, shuningdek, korrupsiyani fosh qilishga xizmat qiladi. Misol uchun, media orqali korrupsiyaga oid holatlar ochiq-oshkora fosh etilishi, davlat idoralari va xizmatchilarining ishdan bo'shatilishi kabi jarayonlar ijtimoiy o'zgarishlarga sabab bo'ladi. Media orqali korrupsiyaning salbiy ta'sirlarini jamiyatga yetkazish, fuqarolarning korrupsiyaga nisbatan fikrini o'zgartirishda muhim vosita hisoblanadi.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar yordamida korrupsiyaga qarshi turli jamoat tashabbuslari va aksiyalarni tashkil etish mumkin. Bu orqali jamiyatning har bir a'zosini korrupsiyaga qarshi

kurashga jalb qilish, ularni birlashtirish va ijtimoiy muhitda korrupsiyaga qarshi pozitsiyani mustahkamlash mumkin. Ijtimoiy tarmoq va media ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim vosita bo'lib xizmat qiladi, chunki ularni omma yaxshi ko'radi va ular orqali keng auditoriyani qamrab olish mumkin. Shunday qilib, media va ijtimoiy tarmoqlar korrupsiyaga qarshi kurashda mustahkam vositalar bo'lib, jamiyatda korrupsiyaga qarshi yangi madaniyatni yaratishda katta yordam beradi.

Xulosa. Korrupsiyaga qarshi madaniyatni rivojlantirishda ta'lim tizimi, diniy va madaniy qadriyatlar, shuningdek, media va ijtimoiy tarmoqlar asosiy vositalar hisoblanadi. O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi strategiyasi jamiyatda axloqiy me'yorlarni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning samarali amalga oshirilishi uchun jamiyatning barcha qatlamlarini birlashtirish va korrupsiyaga nisbatan to'liq murosasizlikni shakllantirish zarur. Bunda axloqiy va madaniy asoslarni mustahkamlash orqali korrupsiyaga qarshi kurashni samarali tashkil etish mumkin.

Korrupsiyaga qarshi kurashda axloqiy mexanizmlar iqtisodiy va huquqiy vositalar bilan birgalikda ishlashi kerak. Bu yo'nalishda ta'lim, axloqiy tarbiya, liderlik namunalari va fuqarolarning faol ishtiroki asosiy vositalar bo'lib xizmat qiladi. O'zbekistonning strategik maqsadlari jamiyatni korrupsiyasiz rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni keng qamrovli amalga oshirishni nazarda tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 2022 - 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son.
2. "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son.
3. Abu Bakr Jassos "Ahkomul Qur'on". – B. 606
4. B.A.Aliyev, A.Muxtarov, T.O.Norov, N.N.Qodirov, J.K.Bayaliyev, A.Muzaffarov "O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi strategiyasi". Toshkent – 2021. B-262.
5. Ochilova B. Korrupsiya va ijtimoiy hayot. (Keystadi) / Metodik ishlanma: Bilim sohasi 100000 – Ta'lim. Ta'lim sohasi 110000 – Ta'lim. Jizzax davlat pedagogika instituti. – Jizzax, "Tahririy-nashriyot bo'limi", 2021, 72 – bet.